

Вікторія КЛІМЧИК

ДОСВІД КНР З РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Проаналізовано механізм регулювання зовнішньоекономічних відносин КНР та його еволюцію на певних етапах входження країни у світове господарство. Акцентовано увагу на особливостях фінансового регулювання державою зовнішньоторгівельної діяльності, залучення іноземних інвестицій та використання фінансових важелів і стимулів у процесі реформування економіки.

Проблемні питання участі України в розвитку міжнародної торгівлі та іноземного інвестування широко висвітлюються вітчизняними вченими В. Будкіним, І. Бураковським, Д. Лук'яненком, В. Новицьким, О. Плотніковим, А. Рум'янцевим, Є. Савельєвим, В. Сіденком, А. Філіпенком та іншими. Аналізуючи сучасні тенденції у цій сфері, варто зауважити, що вони вказують на проблемні аспекти зовнішньоторгівельних операцій в Україні і переважно оцінюють рівень інтеграції країни у міжнародний поділ праці як незадовільний. Це пояснюється переважанням найменш ефективних форм участі країни в міжнародному поділі праці, серед яких "переважають не внутрішньогалузева, а характерна для менш розвинутих країн міжгалузева спеціалізація" [1, 28]. На думку В. Сіденка, це в значній мірі пояснюється не завжди виваженою лібералізацією зовнішньоекономічних відносин, яка призвела до надто високої відкритості економіки і стала причиною спонтанних деградаційних тенденцій в економіці, які істотно звужують можливості ефективної інтеграції в глобальну економіку [2, 83].

На сучасному етапі для української економіки особливо актуальним є вирішен-

ня завдання забезпечення збалансованого розвитку внутрішнього ринку і збереження позицій на зовнішньому. Важливу роль в цьому контексті відіграє механізм використання фінансових інструментів, спрямованих на запобігання негативного впливу сучасних викликів і загроз у сфері міжнародної торгівлі, руху капіталів та інтеграції у світову економіку. Суттєвого поштовху в налагодженні дієвого механізму регулювання зовнішньоекономічних відносин може надати вивчення і використання досвіду інших країн, насамперед, тих, які здійснюють реформаційні перетворення в економіці і досягли помітних успіхів у міжнародній економічній діяльності.

Особливий інтерес для України становить вивчення досвіду Китаю з регулювання зовнішньоторгівельної діяльності і залучення іноземних інвестицій.

Налагоджування зв'язків КНР із світовим господарством розпочалося в 50-х роках ХХ століття і, передусім, в сфері зовнішньої торгівлі. Зовнішньоторгівельна діяльність Китаю у 50–80-ті рр. оцінювалася надто скромно – 1,14 млрд. дол. США (1950 р.) і 20,6 млрд. дол. США (1978 р.). Проте за рахунок цілеспрямованих зусиль уряду з реформування

економіки, в тому числі і зовнішньоекономічної діяльності, та нарощування експортного потенціалу, вона значно зросла – до 115,4 млрд. дол. США в 1991 р. [3, 76] і до 1,25 трлн. дол. США у 2007 р. [4, 9].

Надто скромні результати зовнішньоторговельної діяльності в 50–80 рр. в певній мірі можна пояснити відсталістю економіки, державною монополією на зовнішню торгівлю і існуючою на той час системою експортних субсидій. З метою здешевлення товарів, що вивозилися за кордон, держава встановлювала на них ціни на більш низькому рівні, ніж на аналогічні товари всередині країни. Уряд директивно розподіляв і валюту між підприємствами для закупівлі необхідного імпорту для виробництва експортних товарів. Монополія держави на зовнішню торгівлю не тільки не сприяла самостійному виходу окремих підприємств на світовий ринок, а тим самим і підвищенню їх конкурентоспроможності, але перекладала на державу відповідальність як за прибутки, так і збитки від зовнішньої торгівлі. Характерним було і протиріччя між інтересами зовнішньоторговельних і виробничих підприємств. Зовнішньоторговельні відомства, часто з корисливою метою, проводили “інформаційну блокаду” виробничих підприємств. Останні, не маючи прямого виходу на світовий ринок, мали поверхневі уявлення про кон'юнктуру на товарних ринках і не відчували тиску конкурентної боротьби. Крім того, завищений валютний курс китайської грошової одиниці об'єктивно стримував експорт.

Система зовнішньої торгівлі КНР почала суттєво змінюватися з 1979 р. і пройшла в своєму розвитку чотири етапи. Загальною особливістю цих змін є посилення ролі таких економічних важелів, як мита, валютного курсу самоокупності і госпрозрахунку зовнішньоторговельних виробничих підприємств, розширення їх прав та самостійності.

На першому етапі (1979–1987 рр.) низовим органам (адміністративним і господарським)

надані права на ведення експортно-імпортних операцій, розширення каналів торговельної діяльності, а також вдосконалення управління на макрорівні у цій сфері (зменшення директивного планування, поєднання його з ринковою орієнтацією, відмова від централізованих планів закупівель і постачання, впровадження практики ліцензування і квотування). Проте сфера ціноутворення, оподаткування і валютно-фінансового регулювання залишилася без змін. Загалом суттєвого позитивного ефекту від заходів реформування зовнішньоторговельної діяльності не було досягнуто.

На другому етапі (1988–1990 рр.) відбувалося суттєве послаблення адміністративно-бюрократичного контролю над зовнішньою торгівлю і запровадження “системи підприємної відповідальності”, яка надала право керівництву провінцій, автономних районів, містам центрального підпорядкування, а також державним зовнішньоторговельним компаніям здійснювати зовнішню торгівлю відповідно до отриманого від держави підряду. Такий режим надавав їм право на розпорядження 25% прибутку від експорту товарів в обумовлених обсягах і 80% від суми валютного доходу, що перевищувала ці обсяги. Нововведення дозволили лише за три роки збільшити обсяг експорту на 44% [3, 77], покращити його товарну структуру (доля напівфабрикатів і готової продукції складала відповідно 33,6 і 66,3 (1987 р.) та 25,5 і 74,5% (1990 р.) [3, 78].

Заходи із реформування зовнішньоторговельної діяльності дали змогу поєднати відповідальність, права та інтереси всіх учасників процесу, стимулювати експорт та в певній мірі скоротити сферу адміністративного регулювання. Проте “система підприємної відповідальності” не задіяла таких важливих важелів як фінансово-економічні, в тому числі митні збори, і в цілому не забезпечила перехід до нової цілісної моделі зовнішньої торгівлі, яка відповідала б вимогам ГАТТ.

Проте саме на цьому етапі в зовнішньо-економічній стратегії держави поступово починає втілюватися в життя ідея поступового “відкриття” території країни: прибереговий пояс і, особливо регіони, які межують з Гонконгом, отримали можливість для порівняно вільної взаємодії з іноземними підприємцями. Тут широкої практики набуло створення зон з особливим митним і податковим режимами. Їм відводилася суттєва роль в запозиченні закордонного досвіду і у вирішенні загальних народногосподарських завдань і, особливо, зростання самозабезпечення країни. Але, якщо врахувати, що приблизно третина обсягів всієї зовнішньої торгівлі і залучення прямих іноземних інвестицій припадало лише на одну провінцію – Гуандун, то очевидно, що економічне зростання КНР головним чином базувалося на внутрішніх факторах.

На третьому етапі (1991–2001 рр.) акцент зміщується на формування єдиної зовнішньоторгової політики, дотримання принципів рівноправної конкуренції, самостійності суб'єктів господарювання і їх самокупності, тіснішої координації в діях виробничих підприємств і зовнішньоторгових компаній, на створення посередницьких організацій. Мета заходів полягала в збільшенні відкритості, подальшому розвитку зв'язків із зовнішнім світом і наближенні до норм міжнародної торгівлі.

Найважливішими заходами з реформування зовнішньоторговельної діяльності і сприяння експорту були:

- поступове наближення офіційного обмінного курсу національної валюти до ринкового;
- введення ліберальнішого режиму для експортно-імпортних операцій (експортна продукція звільняється від деяких податків, якими обкладалися товари, що реалізуються на внутрішньому ринку; частково було відмінено субсидії на експорт для низки зовнішньоторгівельних підприємств; на 2/3 скоротився спи-

сок товарів, на які необхідні імпортні ліцензії; було проведено уніфікацію техніки імпортних операцій; прийнято документи, що регулюють зовнішню торгівлю Китаю);

- відмова від територіального принципу відрахування валютних надходжень (норма якої була різною для певних провінцій) і перехід до потоварного, що вирівнює умови діяльності зовнішньоторгівельних підприємств одного профілю;

- для формування валютних фондів закупівля 20% валютної виручки від експорту товарів у зовнішньоторгівельних підприємств і 10% - у виробників експортної продукції за середньою ціною внутрішнього валютного курсу.

В результаті нововведень у зовнішньоторгівельній діяльності, різкого послаблення адміністративного контролю через зменшення квотування, зростання ролі мита, валютного курсу і ціни, лише за перші 8 місяців 1991 р. експорт зріс до 43,4 млрд. дол. США (на 19,2%), а імпорт – до 37,7 млрд. дол. США (на 17,5%) [3, 78]. За рік обсяг зовнішньоторговельних операцій склав 115,4 млрд. дол. США [3, 76], при значному позитивному зовнішньоторговельному сальдо.

Успіхи зовнішньоторговельної політики стимулювали подальшу активізацію участі Китаю у світовій економіці. Сформувався ліберальніший підхід до визначення місця країни в сучасному світі і глобальній економіці який базується на таких основних пунктах [5, 61–63]:

- господарство країни є достатньо могутнім, керованим, комплексним та конкурентоспроможним і здатним до протистояння несприятливим впливам із зовні;
- держава має важелі впливу на те, щоб зовнішня торгівля й іноземний капітал сприяли подальшому процесу реформування економіки та консолідації національного ринку;
- більша відкритість внутрішнього ринку для зовнішньої торгівлі, уніфікація ді-

ючих митних і податкових норм будуть прямо і опосередковано сприяти посиленню центральної влади;

– роль Китаю у світовій економіці вже забезпечує країні збереження необхідної самостійності у прийнятті стратегічних економічних рішень;

– наявність високої цінової конкурентоспроможності дає змогу Китаю завойовувати нові ринки і вирішувати проблеми збуту продукції.

З метою створення сприятливіших умов для участі Китаю в міжнародному поділі праці і багатосторонньому торгівельному співробітництві, для подальшого зростання обсягів зовнішньої торгівлі країни відбулося повернення до членства в ГАТТ (Китай був одним із 23 держав-засновників ГАТТ у 1947 р., але після утворення КНР в 1949 р. вийшов з його складу). Із 60-х рр. країна бере участь у діяльності ГАТТ як спостерігач. В 1984 р. стає членом комітету ГАТТ з текстилю. Офіційну заявку на відновлення членства в ГАТТ подано в липні 1986 р., а з 1991 р. значно активізовано зусилля в цьому напрямку. 10 липня 1986 р. Китай офіційно повідомив Генерального директора ГАТТ про бажання відновити членство в цій організації, а з 11 грудня 2001 р. стає членом СОТ. Слід зазначити, що КНР не приєдналася до всіх багатосторонніх договорів в рамках СОТ, а саме до договору про урядові закупки [Government Procurement Agreement – QPA] і Договору про торгівлю цивільною авіатехнікою [Agreement on Trade in Civil Aircraft].

Загалом політику Китаю на всіх трьох етапах реформування зовнішньої торгівлі можна оцінювати як “поєднання селективного обмеженого відкриття національної економіки із жорстким державним контролем і протекціоністськими заходами”. Зовнішньоекономічні зв'язки здійснювалися в основному через державні підприємства, на які припадало більше 70% всього зовнішньоторговельного обороту [5, 62]. Одним із основних економіч-

них інструментів захисту внутрішнього ринку і розширення експорту залишався занижений курс національної валюти.

Четвертий етап у реформуванні зовнішньої торгівлі розпочався з грудня 2001 р. Членство в СОТ, з однієї сторони, надало право Китаю отримати режим найбільшого сприяння, здійснювати експорт готових промислових товарів у розвинуті країни за пільговими тарифами, успішно проникати і закріплюватися на нових ринках. З другої сторони, це вимагало суттєвих змін у механізмі регулювання зовнішньоекономічних відносин, у посиленні “відкритості” внутрішнього ринку і створенні сприятливих умов доступу до нього іноземним компаніям.

Згідно з домовленостями із СОТ Китай протягом 2002–2004 рр. дещо послабив державну монополію на зовнішню торгівлю. Було ліквідовано систему ведення експортно-імпортних операцій з деяких товарів (натуральний каучук, деревина, сталь і прокат) спеціально уповноваженими компаніями. Проте державним зовнішньоторговим компаніям залишено переважне право ведення торгівлі такими товарами, як зернові, нафта і нафтопродукти, добрива, бавовна, тютюнові вироби, чай, цукор, певні види руд і цінні метали, какао тощо.

Дещо послаблено також такі основні засоби захисту внутрішнього ринку, як інституціональні і системні заходи підтримки внутрішнього ринку, знижено митні тарифи і зменшено кількісні обмеження.

Проте ні поступки, зроблені КНР на завершальному етапі переговорного процесу до вступу в СОТ у 1999–2001 рр., ні зміни в законодавстві (близько 2 тисяч поправок норм, що суперечили нормам СОТ), які були внесені до 2005 р., не означають, що в країні відбувся демонтаж системи зовнішньоекономічного регулювання, в якій держава зберігає за собою низку ключових специфічних важелів.

Збереження в руках держави різноманітних і дієвих засобів контролю за зовнішньоекономічною діяльністю суттєво полегшує їй захист внутрішнього ринку і прийняття відповідних заходів у випадку серйозних порушень прав китайських експортерів. Для захисту внутрішнього ринку більш широко використовуються технічні стандарти і бар'єри, компенсаційні заходи. Вдосконалюється система захисту основних галузевих ринків (високі технології і НДДКР, товари виробничого призначення, сільське господарство і споживчі товари). А сфера послуг фактично залишається закритою для іноземного бізнесу (обмежена і дуже повільна лібералізація).

Все це дає підставу для певних висновків. По-перше, що "відкриття" китайської економіки зовнішньому світу відбувається більш плавно, повільніше й обережніше, ніж внутрішні реформи і зростає економічна могутність країни. На це звертають увагу і відомі російські економісти М. Потапов і А. Салицький: "...в лібералізації зовнішньоекономічної сфери КНР не намагалася доганяти інші країни, переважаючи їх в іншому – нарощуванні в цій галузі безпосередньої могутності держави" [5, 61]. По-друге, навіть розвинутий реальний сектор в доганяючій ринковій економіці має потребу в упорядкуванні і приведенні у відповідність до світових ринкових норм і в той же час у достатньо жорсткому державному контролі [6, 129].

Особливий інтерес представляє специфічна політика держави стосовно залучення іноземних інвестицій, яка проявляється в режимі допуску та діяльності іноземного капіталу. Основний обсяг їх залучень здійснювався у формі прямих капіталовкладень у промисловість. Щодо них проводився курс прямо протилежний рекомендаціям СОТ. Так, з одного боку, держава не дотримувалася принципу національного режиму щодо іноземних інвесторів, надаючи їм значні тарифні

і податкові пільги порівняно з національними виробниками. З другого боку, вони підпадали під певні обмеження і знаходилися в гірших умовах порівняно з національними виробниками. До іноземних інвесторів не використовувався принцип найбільшого сприяння (за винятком надання додаткових преференцій зарубіжним етнічним китайцям-підприємцям), принцип рівних умов діяльності на всій території країни (наявність різних типів територіальних форм зовнішньоекономічної відкритості), принцип рівного доступу до ринку (підприємствам з іноземними інвестиціями, як правило, не дозволялося самостійно збувати свою продукцію на території Китаю).

Особливістю державної політики щодо іноземного капіталу є те, що в основному він залучається для створення нових об'єктів (лише 5% випадків капіталовкладень у діючі підприємства порівняно з 85% в середньому в світі) [5, 66].

Нині в економіку Китаю залучено більше 500 млрд. дол. США іноземного підприємницького капіталу. Такий значний обсяг залучених іноземних інвестицій можна пояснити і високою природною інвестиційною привабливістю економіки країни (велика і постійно зростаюча місткість внутрішнього ринку, надлишок дешевої робочої сили, наявність сировинних ресурсів) і політикою обмеження доступу імпортованих товарів через встановлення високих митних бар'єрів (середня ставка імпортного митного тарифу у 1992 р. становила 43,2% і була однією з найвищих у світі. В наступні роки вона дещо знизилася і в 1997 р. на промислові товари становила 24%, а у 1999 р. – 17%). Проте і надалі залишилися особливо високі ставки імпортного митного тарифу на промислові споживчі товари і сільськогосподарську продукцію, які в 2001 р. були у 1,5–2 рази вищі, ніж середні ставки (на легкові автомобілі – 80–100% і сільськогосподарську продукцію – 31%, у тому числі на зернові – 75%).

Вступ країни до СОТ спричинив ще декілька вимушених знижень імпортного мита, і на 1 січня 2007 р. середня ставка імпортного тарифу становила 10%. Це відбулося за рахунок зниження ставок мита на окремі групи товарів, але не на товари, які виробляються стратегічними для економіки галузями (сільське господарство, машинобудування), вони залишилися достатньо високі та дорівнюють відповідно 65 та 45% [5, 66].

Для прискореного розвитку економіки країни практикується створення ВЕЗ, де широко застосовуються пільгові умови оподаткування та інші заохочувальні заходи (прибуткова ставка при стягненні прибуткового податку з об'єктів іноземного капіталу встановлена в країні у розмірі 30%, а у ВЕЗ вона – лише 15%).

Задля залучення іноземних капіталів в експортно-орієнтовані виробництва знижуються або повністю скасовуються ставки імпортного мита при ввезенні виробничих фондів (сировина, деталі, машини, устаткування тощо) необхідних для виготовлення експортних товарів. Підприємства з виробництва експортних товарів повністю звільняються від експортного мита та єдиного промислового торговельного податку. До них застосовуються пільгові умови при стягуванні місцевого податку. Такі самі пільги отримали і спільні підприємства.

З метою надання державної підтримки для стабілізації експорту лише в 2008 р. чотири рази відбувалася корекція у сторону підвищення ставки повернення податків на експорт текстилю, готового одягу й інших видів трудомісткої продукції, а також товарів з високим рівнем доданої вартості, технологічної і наукомісткої продукції. Відмінено також вивізні мита на частину сталю прокату, продукцію хімічної галузі і зернових культур, знижені експортні мита на деякі види хімічних добрив. Загалом у 2008 р.,

для підтримки експорту, уряд КНР понизив експортні мита на 3770 товарів [8].

Якщо на початковому етапі залучення іноземного капіталу широко застосовуються різноманітні пільги, то в сучасних умовах обсяг їх дещо зменшений і дещо змінені умови їх надання. Основна увага сьогодні приділяється заохоченню вкладень іноземних інвестицій у технологічно місткі та експортно-орієнтовані об'єкти. Вони можуть бути звільнені майже від всіх виплат у державні фонди громадського споживання. Для них зменшена орендна плата за використання земельних ділянок, а також надано право пріоритетного забезпечення водою, електроенергією, транспортними послугами та комунікаційним обладнанням. Ці заходи дозволяють знизити затрати на промислове виробництво на третину, на воду – на 60%, а природний газ – на 30% [9, 63].

Для підприємств з експортною орієнтацією надаються податкові пільги шляхом зниження ставки податку в 2 рази, забезпечується пріоритетний доступ до національних фінансових ресурсів для формування основного і оборотного капіталу і дозволяється здійснювати прискорену амортизацію основного капіталу.

Цікавою є практика надання податкових пільг для новостворених підприємств з іноземними інвестиціями. Так, якщо за підсумками податкового року підприємство несе збитки, то вони можуть відшкодовуватися за рахунок доходів, одержаних в наступні роки (можливе продовження до 5 років) [10, 68]. Доходи, які одержують іноземні партнери при наданні китайській стороні передової техніки і технології повністю звільняються від сплати прибуткового податку.

З метою заохочення іноземних інвестицій у великих розмірах та на тривалий термін (не менше 10 років) надається ряд додаткових пільг. Такі підприємства повністю звільняються від сплати податку на прибу-

ток протягом перших двох років прибуткової діяльності, а в наступні три роки сплачують податок в половинному розмірі. Підприємства, на яких використовуються передові технології, сплачують 50% прибуткового податку ще протягом трьох років. При повторному розміщенні підприємством свого прибутку іноземному інвестору може бути повернено 40% податку на прибутку від суми реінвестицій [10, 68]. Якщо ж іноземні інвестиції вкладаються в низькорентабельні галузі або в економічно відсталі райони країни, то ставка податку знижується на 15–30% терміном на 10 років.

З метою диверсифікації іноземних інвестицій в розвиток малого і середнього бізнесу надаються особливі пільги для іноземних інвесторів, які не мають на території КНР постійних представництв або філіалів. Прибутковий податок для них становить лише 10% від суми одержаних доходів. Такою ж ставкою оподатковуються всі іноземні підприємства, які випускають експортні товари не менше 70% від загального обсягу.

Разом з тим до іноземного капіталу застосовуються і певні обмеження. Вони не можуть мати контрольного пакету акцій, а повноправним учасником підприємства є державна китайська компанія. Регламентується діяльність іноземних інвесторів через передачу сучасних технологій, громадянство менеджерів і персоналу. Вводиться обов'язковість використання у виробництві місцевих комплектуючих, встановлюється обов'язкова доля експорту в продажі тощо. З метою послаблення товарної конкуренції, підприємствам з іноземним капіталом, як правило, не дозволяється самостійно реалізовувати продукцію на території Китаю.

Значна увага приділяється проблемі захисту основних галузевих ринків. При цьому проводиться політика опори на власний науково-технічний потенціал і його комплексний розвиток (національним роз-

робкам і результатам НДДКР надається першість при впровадженні).

Одночасно здійснюється заохочення закордонних інвестицій в галузі, які пов'язані з виробництвом високих технологій. В зонах розвитку й освоєння нових технологій встановлюється пільговий податковий режим. Наприклад, в Харбіні підприємства повністю звільняються від сплати податку на додану вартість на два роки, починаючи з дати акредитації, а в наступні 3 роки – сплачують лише 50%. Підприємствам, які експортують більше половини продукції, прибутковий податок зменшується до 10% [5, 67]. Здійснюється повне повернення ПДВ для підприємств при експорті продукції високотехнологічних галузей.

Особливе місце в економічній політиці Китаю зараз відводиться розвитку і захисту машинобудування. Відповідно до нових вимог іноземні інвестори і національні виробники повинні закупляти китайське устаткування. Постійно звучується коло галузей, в яких, у зв'язку з відсутністю китайських аналогів, заохочується ввезення імпортного устаткування.

Сьогодні Китай поступово переходить від переважно протекціоністської доктрини, яка була основою піднесення господарства в роки реформ, до глибоко ешелонованої системи захисту внутрішнього ринку більш витонченою зовнішньоекономічною політикою. З метою захисту внутрішнього ринку на нього допускається конкурентоспроможна продукція але в дозволеній кількості.

Наслідуючи ідеї самозабезпечення і максимізації вартості, доданої на своїй території, Китай зберігає експортні мита на велику кількість сировинних товарів і напівфабрикатів. Для Китаю стає все актуальнішим перехід від виробництва та експорту енерго-, ресурсо- та трудомістких товарів до виробництва не тільки послуг, а й наукомістких продуктів, виготовлених за умов дотримання стандартів енергозбереження та економії ресурсів [11, 54].

Проводиться вибіркова і досить активна товарна та інвестиційна експансія на перспективних зовнішніх ринках. З цією метою експортуються такі фактори виробництва, як капітал, робоча сила і технології. І вже на початок 2002 р. за кордоном діяли 6758 китайських підприємств із загальним обсягом інвестицій в 13,2 млрд. дол. США [12, 27]. З 2002 р., відповідно до прийнятої керівництвом КНР “Стратегії виходу за кордон”, здійснюється заохочення експорту китайського капіталу, насамперед, у вигляді прямих інвестицій, з метою отримання доступу до нових джерел промислової і сільськогосподарської сировини, виходу на нові ринки збуту і придбання технологій. В якості стратегічних інвесторів за кордон розглядаються не тільки державні компанії, а й великі приватні корпорації ні структури, в тому числі і банківські корпорації.

В ході виконання даної доктрини вже до початку 2007 р. загальний обсяг нагромаджених інвестицій китайськими корпораціями за кордоном досяг 75 млрд. дол. США [13, 69].

Розвиток усіх світогосподарських зв'язків постійно підпорядковується принципу, що вони повинні сприяти розвитку економіки Китаю. Тому і на сучасному етапі характерним для країни є поетапність та певний темп реформ, стабільне зростання економіки. Це здебільшого досягається синтезом нових форм державного регулювання, в тому числі зовнішньоекономічної діяльності з механізмами вільної ринкової конкуренції, які, в свою чергу, сприяють створенню якісно нового технологічного суспільства і розвитку наукомісткої ринкової економіки [14, 38].

Враховуючи наявність у великих масштабах національних інвестиційних ресурсів, китайський уряд в останні роки надає пріоритет не кількісним, а якісним характеристикам зарубіжних інвестицій. Акцент зміщується на залучення найсучасніших передових ресурсозберігаючих технологій,

а також на запозичення найкращого управлінського досвіду, підготовку національних спеціалістів світового рівня, на зміну галузевої структури іноземного інвестування на користь електроніки, телекомунікацій, фармацевції і виробництв на основі біотехнології, складових сфери послуг.

Все це в значній мірі позитивно впливає як на економічний розвиток країни, так і на її роль в світовому господарстві. ВВП Китаю в 2007 р. досягнув рівня 3 трлн. дол., що становить 6% світового валового продукту. А обсяг річного товарного експорту до середини 2007 р. досягнув 1,25 трлн. дол. США, що на 25% більше, ніж за попередній рік [4, 9]. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі Китаю в 2005 р. склало 170 млрд. дол. США, в 2006 р. – 250 млрд. дол. США, і в 2007 р. – 350–400 млрд. дол. США. До 2010 р., згідно з прогнозами, може сягнути 650–930 млрд. дол. США [15, 152].

Для того, щоб прогнози стали реальністю, наприкінці 2008 р. Китай уклав угоду з США про надання імпортно-експортними банками двох країн достатньо значних грошових ресурсів на нейтралізацію деяких кризових явищ в їх зовнішній торгівлі (11 млрд. дол. США – банкам США і 8 млрд. дол. США – банкам Китаю). Конкретна мета – підтримка двосторонньої торгівлі, а також фінансування кредитоздатних імпортерів товарів із США і КНР у країнах, що розвиваються [6, 136].

Підсумовуючи вищесказане, приходимо до таких висновків і узагальнень:

1. Політика КНР в процесі реформування зовнішньоекономічної діяльності характеризується поєднанням селективного обмеженого відкриття національної економіки із жорстким державним контролем і протекціоністськими заходами. Вхідження країни в СОТ не призвело до демонтажу системи державного зовнішньоекономічного регулювання. “Відкриття” китайської економіки зовнішньому світу відбувається значно по-

вільніше, ніж здійснюються внутрішні реформи і зростає економічна могутність країни. Особлива увага приділяється захисту найважливіших галузевих ринків.

2. Залучення іноземного капіталу здійснюється переважно у формі іноземних інвестицій в промисловість для будівництва нових об'єктів.

Залученню значного обсягу іноземних інвестицій сприяла висока інвестиційна привабливість економіки країни (велика місткість внутрішнього ринку, надлишок дешевої робочої сили, наявність сировинних ресурсів), обмежений доступ імпортованих товарів через високі митні бар'єри, система пільг і заохочувальних заходів, які уточнялися при досягненні певної поставленої мети.

3. В сучасний період умови надання пільг зарубіжним інвесторам коригуються в бік посилення їх зацікавленості у вкладанні капіталу в експортно-орієнтовані підприємства великих масштабів з передовими технологіями, в галузі з виробництвом високотехнологічної продукції.

Література

1. Будкін В. С. *Новітні тенденції міжнародного поділу праці в контексті оптимізації включення до нього української економіки: Збірник наукових праць*. – Випуск 50 / Відп. ред. В. Є. Новицький. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин, 2006.
2. *Україна в процесах міжнародної інтеграції* / За ред. В. Р. Сіденка. – Х.: Вид-во "Форт", 2003. – 280 с.
3. Юн Хун. *Реформа зовнішньої торгівлі Китаю: ближче к стандартам ГАТТ* // МЗУМО. – 1992. – № 9. – С. 76–80.
4. Dumas Ch. *China and America: A Time of Reckoning*. – London: Profile Books, 2008. – P. 800.
5. *Опыт стран-членов ВТО по защите национальных интересов на внутреннем и внешнем рынках* / Руковод. авт. коллект. член-

корр. РАН, проф. И. С. Королев // *Мировая экономика и международные отношения*. – 2002. – № 8. – С. 12–128.

6. Карлаусов В. *Китай: антикризисный потенциал экономики и меры борьбы с мировым кризисом* // *Вопросы экономики*. – 2009. – № 6. – С. 125–136.

7. Комарницька О. П. *Історико-науковий аналіз з митно-тарифного регулювання у контексті світової наукової думки*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>.

8. Дані міністерства комерції КНР. www.chinamarket.com.cn

9. Цзян Йенхуа. *Економічне розвиток Тайваня: виклики часу і пошук відповідей*. // *Російський економічний журнал*. – 2002. – № 3. – С. 63–70

10. Чжу Хуншень. *Система оподаткування іноземних інвестицій в КНР//ЕУ*. – 1994. – № 10. – С. 67–70.

11. Величко В. *Розробка теоретичних засад перехідної економіки Китаю та їх регіональний аспект*. // *Економіка України*. 2009. – № 7. – С. 49–62.

12. В. Карлаусов, Д. Калашников. *Государственная поддержка предпринимательства в условиях вступления Китая в ВТО* // *Проблемы теории и практики управления*. – 2004. – № 3. – С. 24–30.

13. Новоселов Л. *Новейшие проблемы государственного регулирования инвестиционной сферы в КНР* // *Російський економічний журнал*. – 2007. – № 11–12. – С. 62–73.

14. Чен Еньфу, Лі Сінь. *Порівняльні дослідження перехідної економіки у Китаї та Східній Європі* // *Економічна реформа*. – 2002. – № 12. – С. 38.

15. Суэтин А. *Кто же будет расплачиваться? (О книге И. Дюма "Китай и США: время расплаты")* // В. Э. – 2009. – № 6. – С. 151–155.